

CZU: 159.922:37.015.3-051:303.62

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7408053>

CERCETĂRI PRIVIND ASIGURAREA COMPONENTEI COGNITIVE ÎN ACTIVITATEA PSIHOLOGULUI ȘCOLAR

Angela POTÂNG

Universitatea de Stat din Moldova

Profesia de psiholog, relativ tânără pentru țara noastră, este una dintre ocupațiile dificile, caracterizată prin solicitări de ordin cognitiv, dar și emoțional. Articolul dat relevă datele unui studiu realizat pe un eșantion de 166 de elevi din ciclul liceal, care au fost chestionați cu referire la modul în care percep serviciile de asistență psihologică în școală. Se pune accentul pe caracterul multiaspectual al activității psihologului în instituția de învățământ, de la evaluarea și dezvoltarea proceselor psihice cognitive, a dimensiunilor de personalitate și până la aspecte legate de relațiile interpersonale și coeziunea de grup. Având în vedere complexitatea misiunilor ce revin unui psiholog din domeniul educațional, ne-am propus drept obiectiv de cercetare determinarea viziunilor elevilor privind modul de realizare a activității psihologice în instituțiile de învățământ cu referire la componenta cognitivă.

Cuvinte-cheie: *asistență psihologică în domeniul educațional, componentă cognitivă, elev, adolescent, psiholog școlar, evaluarea proceselor cognitive.*

RESEARCH ON ENSURING THE COGNITIVE COMPONENT IN THE ACTIVITY OF THE SCHOOL PSYCHOLOGIST

Psychology as a profession is relatively new in our country, being considered one of the most difficult occupations, which is characterized by both cognitive and emotional demands. The given article reveals the data of a study carried out on a sample of 166 high school students who were questioned about how they perceive psychological assistance services in school. Emphasis is placed on the multifaceted nature of the psychologist's activity in the educational institution, from the evaluation and development of mental cognitive processes, personality dimensions and up to aspects related to interpersonal relations and group cohesion. Considering the complexity of the responsibilities that fall to an educational psychologist, we proposed the following research objective: determining the students' opinions on the way in which psychological activity is carried out in educational institutions with reference to the cognitive component.

Keywords: *psychological assistance in the educational field, cognitive component, student, adolescent, school psychologist, assessment of cognitive processes.*

Introducere

Cercetarea dată este realizată în contextul necesității de a crește cultura psihologică a populației din țara noastră, precum și de a conștientiza rolul psihologului școlar de către actorii sistemului educațional. Actualmente, asistența psihologică în sistemul de învățământ se impune prin varietatea de tipuri și modalități de intervenție psihologică, prin contribuirea la menținerea sănătății psihice și a intereselor educaționale ale copiilor și adolescenților [4]. Serviciul de asistență psihologică este o parte indispensabilă a instituțiilor educaționale, datorită complementarității pozițiilor psihologului în cunoașterea multilaterală a personalității elevului și soluționarea promptă a problemelor școlare [2].

Caracterul multiaspectual al activității psihologului în instituția de învățământ

Psihologii școlari furnizează o serie de servicii, cum ar fi: evaluarea psihologică, consilierea, managementul crizelor, prevenirea, implementarea programelor de sănătate mintală [9]. Totodată, psihologul școlar este un specialist în psihologia educațională, care investighează problemele de natură psihologică specifice mediului școlar, explică și promovează înțelegerea procesului de dezvoltare a copilului/ adolescentului și a relațiilor dintre acest proces, comportament și învățare; selectează, administrează și interpretează instrumente standardizate de evaluare psihologică; stabilește și comunică diagnosticul; elaborează și implementează planuri individualizate/ de grup cu caracter preventiv sau de intervenție; oferă consiliere psihologică specializată în domeniul educațional [1]. Deși rolul psihologului școlar variază de la o țară la alta, acesta include în fond următoarele [6]: evaluarea copiilor care prezintă dificultăți emoționale, cognitive, sociale și comportamentale; crearea și implementarea programelor de intervenție primară și secundară; consultanță cu alți profesioniști, inclusiv profesori; implicarea în evaluarea și dezvoltarea programelor educaționale, participarea la activități

de cercetare psihologică școlară. Principalele scopuri ale serviciului psihologic școlar sunt promovarea formării tinerei generații, formarea individualității și a unei atitudini creative față de viață în toate ciclurile școlare; dezvoltarea abilităților și înclinațiilor copiilor, studiul particularităților dezvoltării lor mentale, determinarea cauzelor psihologice ale tulburărilor de personalitate și intelect, prevenirea unor astfel de tulburări [11]. În activitatea sa, psihologul menține o poziție activă, de colaborare atât cu administrația școlii, cât și cu cadrele didactice, cu părinții/reprezentanții legali ai copilului și cu alți actori care asistă copilul în dezvoltarea lui, cu scopul de a descoperi problemele de comunicare dintre aceștia și de a propune soluții. Psihologii din școală lucrează cu elevii și familiile acestora pentru a sprijini copiii în menținerea unei sănătăți emoționale pe plan educațional, social și comportamental. Cercetările au arătat că elevii care primesc acest tip de sprijin se bucură de un succes mai mare din punct de vedere academic în cadrul școlar [7].

De altfel, principalul rol al psihologului în școală este de a menține o legătură permanentă între elevi, profesori și părinți. Psihologii școlari lucrează în colaborare cu pedagogii, administratorii școlii, pentru a pune în valoare elevul și accentuând potențialul fiecăruia. În plus, ei ajută administrația școlii în dezvoltarea unor strategii eficiente de studiu și comportament pentru dezvoltarea generală a elevilor, care să răspundă diferitor nevoi de învățare ale elevilor, inclusiv ale copiilor supradotați și ale copiilor cu dizabilități.

Școala contemporană cunoaște fenomene, precum: absenteismul ca formă a abandonului școlar, deficit pronunțat al motivației pentru învățare, refuzul elevilor de a participa la munca de autodeservire, agresivitate sporită, sentimente de invidie, influențe nocive asupra sănătății mintale a elevilor. În asemenea cazuri psihologii școlari au obligația de a evalua nivelul de dezvoltare a capacităților cognitive, nevoile de învățare ale copiilor, precum și problemele comportamentale. Aportul unui psiholog școlar este prezent în fiecare etapă a vieții școlare, de la adaptarea în prima clasă a micului învățăcel până la managementul anxietății și a stresului elevilor de liceu înaintea examenelor. O anumită stare de tensiune nervoasă poate să-l ajute pe elev să se concentreze mai bine, dar prea multă anxietate poate bloca gândurile, poate crea un cadru negativ de spirit, poate duce la panică și, potențial, la o performanță slabă. Intervenția psihologului școlar îl poate ajuta pe elev să reducă nivelul de anxietate înainte de testare, să capete mai multă încredere în propriile abilități și cunoștințe, precum și să-și gestioneze emoțiile în circumstanțe stresante, să aibă performanțe mai bune la școală [8].

Mai mult, psihologul școlar contribuie efectiv la depășirea frământărilor și trăirilor afective specifice pubertății. Debutul pubertății este asociat cu schimbări profunde în pulsuni, motivații și viața socială; aceste schimbări tulburătoare fiind prezente pe tot parcursul adolescenței. Psihologul școlar are un rol important în a ajuta elevii să facă față conflictelor interioare specifice acestei perioade, încurajând școlarii să-și dezvolte un concept de sine sanogen. Aportul serviciului psihologic, în acest caz, se accentuează pe susținerea elevilor în a percepe diferitele schimbări ce apar la nivelul corpului lor, dar și în interiorul vieții lor spirituale, pentru a forma încrederea în sine și acceptarea de sine a elevului.

Un alt rol care îi revine psihologului școlar se referă la incluziunea copiilor cu CES, a școlarii cu probleme de relaționare sau cu tulburări de identitate de gen (transgenderi, travestiți), care sunt izolați social de colectivul de elevi și profesori. Conform California Association of School Psychologists, psihologii școlari posedă experiență în domeniile evaluării și învățării cognitive, ceea ce le permite să asiste școlile în identificarea elevilor talentați și oferă consultanță pentru a-i ajuta pe acești elevi să-și maximizeze potențialul. Psihologii școlari înțeleg nevoile sociale/emoționale speciale ale elevilor supradotați și talentați și pot ghida personalul din cadrul instituției de învățământ în înțelegerea și abordarea acestor nevoi. Ei pot evalua modul în care elevii se dezvoltă și funcționează în ceea ce privește procesarea și raționamentul cognitiv, fapt ce le permite să modifice abordările educaționale pentru a satisface nevoile elevilor, asigurându-se că aceștia pot învăța eficient. Prin urmare, elevii supradotați pot beneficia de suport în consiliere prevenind astfel riscul înstrăinării sau al frustrării, atunci când aceștia se confruntă cu nevoia de adaptare la o lume și la un mediu care nu se ridică la nivelul așteptărilor lor.

Unii autori consideră că deși activitatea psihologului școlar este multiaspectuală și cuprinde mai multe direcții, întreaga lui activitate din școală poate fi utilizată în domeniul orientării școlare pentru elevi: formarea și dezvoltarea capacităților de autocunoaștere și dezvoltarea însușirilor de personalitate; asistarea elevilor în depășirea dificultăților școlare și a eșecului școlar; formarea abilităților de interrelaționare și de rezolvare a situațiilor conflictuale; pregătirea psihologică a elevilor pentru examene; cunoașterea și optimizarea stilului propriu de învățare; sprijinirea autocunoașterii și dezvoltarea însușirilor de personalitate ale elevilor supradotați. Consilierea psihologică pentru orientare și dezvoltare în carieră presupune suportul psihologic al dezvoltării

profesionale a personalității elevului, cu scopul de a-l canaliza pe adolescent spre o evoluție în domeniul în care demonstrează aptitudini. Studiile ulterioare au arătat că majoritatea absolvenților la vârsta adolescenței iau decizii neconștincioase în carieră din cauza aspirațiilor lor profesionale nerealiste. Cercetările arată că liceeni selectează ocupațiile/profesiile bazându-se în principal pe salarii, statutul social al postului de serviciu, precum și pe prestigiul profesiei [10]. Elevul este ajutat de către psihologul școlar să-și dezvolte și să accepte o imagine adecvată despre sine, despre rolul său în societate, să-și revadă concepțiile și să le pună în concordanță cu realitatea înconjurătoare.

Pornind de la aceste premise, am fost interesați în cercetarea dată să identificăm ce cred și ce simt elevii din învățământul preuniversitar, privind implicarea psihologului în eficientizarea activității de învățare și dezvoltarea capacităților cognitive.

Metodologia cercetării

Scopul cercetării presupune determinarea viziunilor elevilor, în calitatea de beneficiari ai serviciilor psihologului, privind modul de realizare a activității psihologice în instituțiile de învățământ cu referire la componenta cognitivă.

Instrumente de măsură

Pentru evaluarea/identificarea opiniilor elevilor privind serviciile psihologului în ceea ce privește componenta cognitivă am utilizat *Chestionarul privind asigurarea activității psihologice destinat elevilor din ciclul liceal*. Dimensiunile cercetate în cadrul chestionarului au fost:

- Participarea elevilor la activitățile de prevenție și intervenție/ evenimentele de informare sau sensibilizare organizate de psihologul școlar în cadrul instituției de învățământ.
La câte dintre activitățile de prevenție și intervenție / evenimentele de informare/ sensibilizare organizate de psihologul școlar în cadrul instituției de învățământ ați participat pe parcursul ultimilor 2 ani?
 - ✓ la niciun eveniment/ activitate
 - ✓ la 1-3 activități/ evenimente
 - ✓ la 3-7 activități/ evenimente
 - ✓ la mai mult de 7 activități/ evenimente
- Percepția necesității evaluării proceselor cognitive (percepție, memorie, gândire, atenție, imaginație) ale elevilor de către psihologul școlar.
Care e părerea dumneavoastră referitor la evaluarea proceselor cognitive ale elevilor de către psihologul școlar?
 - ✓ e absolut necesară
 - ✓ e necesară
 - ✓ se poate și fără
 - ✓ nu e necesară
- Frecvența administrării probelor de evaluare a nivelului de dezvoltare a proceselor cognitive (percepție, memorie, gândire, atenție, imaginație) ale elevilor de către psihologul din instituția din care fac parte.
Vi s-au administrat vreodată probe de evaluare a capacităților cognitive de către psihologul școlar?
 - ✓ da
 - ✓ nu

Ați realizat activități de dezvoltare a proceselor cognitive (percepție, memorie, gândire, imaginație, atenție) organizate de psihologul școlar?

 - ✓ da
 - ✓ nu

Eșantionul cercetării: Lotul de subiecți este format din 166 de elevi din ciclul liceal (clasele 10,11,12), cu vârsta cuprinsă între 16 și 19 ani, repartizarea pe sexe fiind: 107 fete și 58 băieți.

Rezultate obținute și interpretarea lor

Analiza descriptivă a datelor colectate a arătat că elevii au viziuni diferite privind implicarea psihologului. În Figura 1 sunt prezentate rezultatele pentru întrebarea *La câte dintre activitățile de prevenție și intervenție/ evenimentele de informare/ sensibilizare organizate de psihologul școlar în cadrul instituției de învățământ ați participat pe parcursul ultimilor 2 ani?* Rezultatele denotă că cei mai mulți dintre subiecți (57% elevi) nu

au participat la nicio activitate de prevenție și intervenție/ eveniment de informare/ sensibilizare organizat de către psihologul școlar. De precizat, că nu a fost identificată cauza neimplicării elevilor, fie nu au fost organizate astfel de activități, fie elevul nu s-a prezentat intenționat sau a absentat. Cu toate acestea, 36% dintre elevi au participat la 1-3 activități realizate de psihologul școlar timp de 2 ani. Doar 6% dintre elevi au beneficiat de intervenții psihologice (de la 3 până la 7) și, respectiv, doar 1% dintre cei intervievați au fost prezenți la mai mult de 7 activități/ evenimente din categoria serviciilor psihologice.

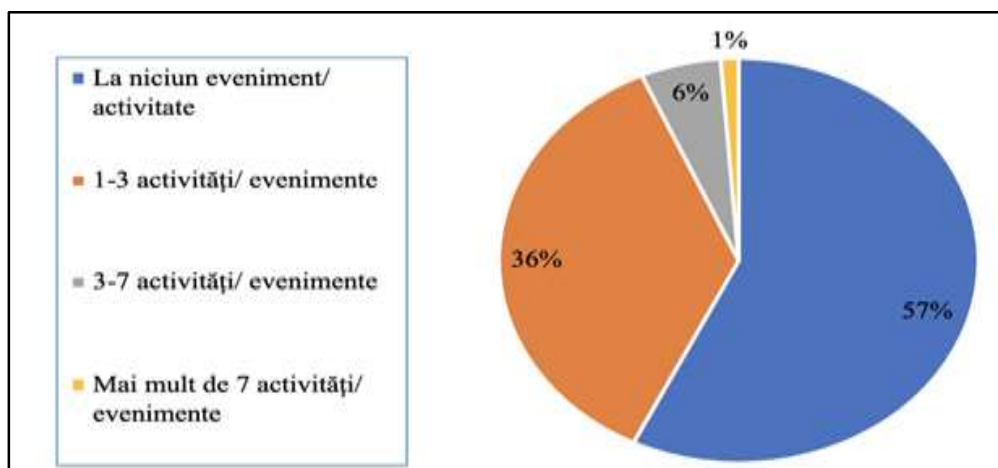

Fig.1. Distribuția rezultatelor privind participarea elevilor la activitățile de prevenție și intervenție/ evenimentele de informare sau sensibilizare organizate de psihologul școlar în cadrul instituției de învățământ pe parcursul ultimilor 2 ani.

Analizând rezultatele obținute la întrebarea *Care e părerea dumneavoastră referitor la evaluarea proceselor cognitive ale elevilor (memorie, gândire, imaginație, atenție) de către psihologul școlar?* (prezentate în Figura 2) se poate observa că 80 de elevi, ceea ce reprezintă 48% din întreg lotul de subiecți, consideră că evaluarea proceselor cognitive ale elevilor de către psihologul școlar „e necesară” și, respectiv, 31% dintre cei chestionați (n=52) afirmă că „e absolut necesară”. Rezultatul demonstrează conștientizarea de către elevi a importanței și necesității administrării probelor de evaluare a proceselor cognitive.

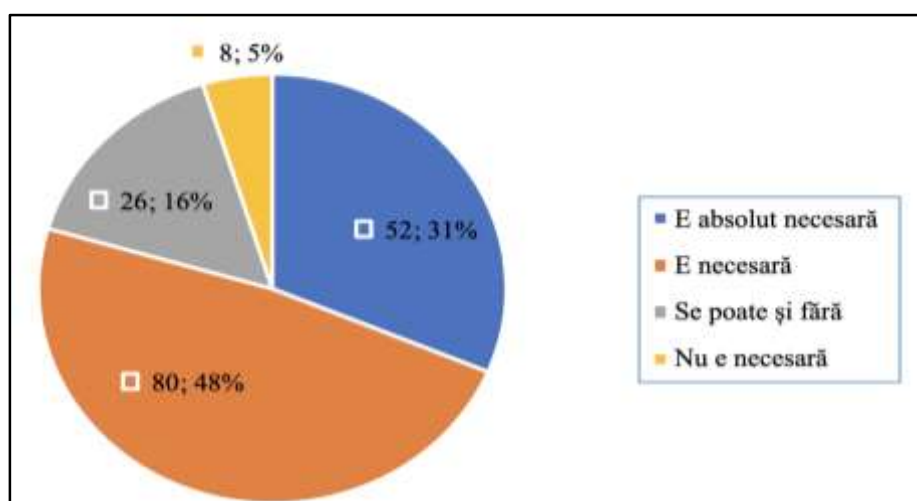

Fig.2. Distribuția datelor privind opinia subiecților cu privire la necesitatea evaluării proceselor cognitive ale elevilor de către psihologul școlar.

Rezultatele la întrebarea *Vi s-au administrat vreodată probe de evaluare a proceselor cognitive de către psihologul școlar?* (prezentate în Figura 3) atestă faptul că aproximativ jumătate dintre respondenți, 51,8% (n=86), au beneficiat de administrarea vreunei probe de evaluare a proceselor cognitive de către psihologul școlar.

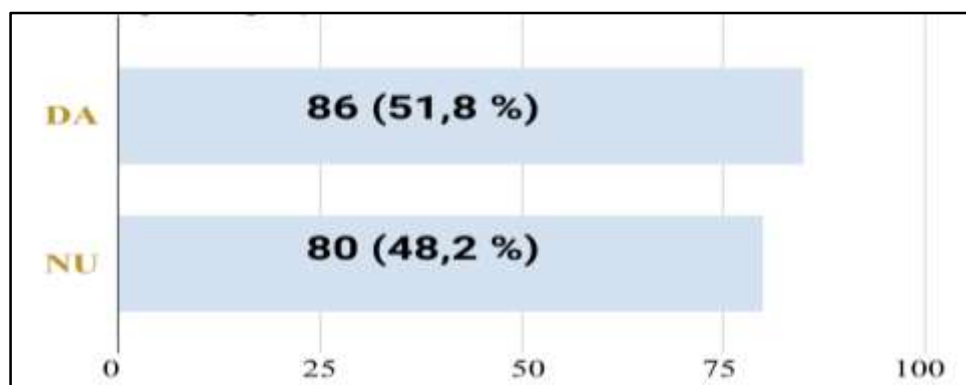

Fig.3. Frecvența administrării probelor de evaluare a proceselor cognitive ale elevilor de către psihologul școlar.

Răspunsurile elevilor la întrebarea *Ați realizat activități de dezvoltare a proceselor cognitive organizate de psihologul școlar?* (prezentate în Figura 4) atestă următoarea situație: 60% dintre elevi (n=99) nu au realizat activități de dezvoltare a proceselor cognitive (memorie, gândire, atenție, limbajul, imaginația și creativitatea) organizate de psihologul școlar și 40% dintre respondenți (n=67) au beneficiat de astfel de activități de dezvoltare a proceselor cognitive.

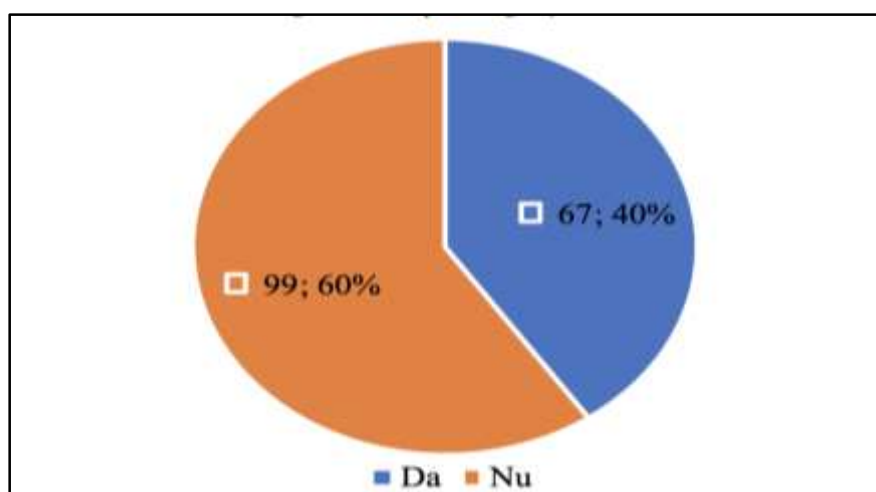

Fig.4. Distribuția datelor privind frecvența organizării activităților de dezvoltare a proceselor cognitive ale elevilor de către psihologul școlar.

Analizând rezultatele obținute în cadrul acestui demers experimental, s-au identificat opinii satisfăcătoare cu privire la activitatea psihologului școlar, componenta cognitivă. În mare parte elevii apreciază activitatea psihologului școlar, ceea ce reprezintă un indiciu ferm al conștientizării rolului psihologului în cadrul instituției de învățământ. În urma studiului dat se propun unele recomandări pentru psihologii școlari:

- să inducă elevilor mai multă încredere în serviciul psihologic școlar, manifestând o atitudine binevoitoare atunci când elevii se prezintă la cabinetul psihologic școlar;
- să creeze un cadru de consiliere securizat pentru beneficiarii școlii, fără a-i critica sau a judeca acțiunile lor;
- să respecte principiul confidențialității, ca și condiție esențială a desfășurării intervențiilor psihologice, încât să le asigure beneficiarilor confidențialitatea informației puse în discuție;
- să participe la ședințele organizate de către profesorii diriginți împreună cu părinții, care se desfășoară periodic, având posibilitatea de a afla mai ușor care sunt problemele cu care elevii se confruntă, totodată identificând împreună cu părinții și cadrele didactice posibile soluții;
- să îmbunătățească cunoștințele psihologice ale tuturor actorilor implicați în procesul educațional prin organizarea unor lecții teoretice publice, care vor avea ca scop cultivarea interesului elevilor/ cadrelor didactice și al părinților față de cultura psihologică școlară.

Concluzii

Activitatea psihologului școlar presupune un sistem complex de acțiuni, orientat spre optimizarea procesului educațional și asigurarea stării de bine și spre dezvoltarea progresivă a personalității copilului. Componenta cognitivă a personalității elevului, de asemenea, trebuie să fie luată în vizor de către psihologii care activează în instituțiile de învățământ. Psihologii școlari sunt elementul - cheie de mijloc spre formarea legăturii elevi - profesori - părinți, dezvoltarea rezilienței, stimei și imaginii de sine, menținerii sănătății mintale și a echilibrului psihologic al elevilor. Cunoașterea psihologică este necesară pentru a asigura caracterul diferențiat al instruirii și educării personalității elevilor, proiectând metodele cele mai potrivite în raport de particularitățile dezvoltării lor fizice și psihice, de vârstă și individuale. Rolul psihologului școlar e de a găsi cea mai bună soluție pentru fiecare copil în orice circumstanță.

Referințe:

1. AFANAS, Al. Rolul consilierii și orientării școlare și profesionale în formarea-dezvoltarea personalității elevului. În: *Materialele Conferinței științifice „Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării”*, 1-2 noiembrie 2011, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, p.268-270. ISBN 978-9975-56-010-8
2. BACIU, I., NASTAS, D. Serviciul psihologic în sistemul de învățământ din Republica Moldova – prezent și perspective. În: *Materialele Conferinței științifice „Psihologia în mileniul III – provocări și soluții”*, 25-26 octombrie 2019. Vol.1. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2020, p.326-329. ISBN 978-9975-50-246-7
3. BEGENY, J.C., WANG, J., HIDA, R.M., OLUOKUN, H.O., JONES, R.A. A global examination of peer-reviewed, scholarly journal outlets devoted to school and educational psychology. In: *School Psychology International*, 2019, no.40(6), p.547-580.
4. BOLBOCEANU, A., BUCUN, N., PALADI, O. et al. *Asistența psihologică în educație: practici naționale și internaționale*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2014. 118 p. ISBN 978-9975-48-062-8
5. DRAGU, A., CRISTEA, S. *Psihologie și pedagogie școlară*. Constanța: Ovidius University Press, 2003.
6. Du PAUL, G.J., JIMERSON, S.R. Assessing, understanding, and supporting students with ADHD at school: Contemporary science, practice, and policy. In: *School Psychology Quarterly*, 2014, no.29(4), p.379-384. <https://doi.org/10.1037/spq0000104>
7. DURLAK, J.A., WEISSBERG, R.P., DYMNIKI, A.B., TAYLOR, R.D., SCHELLINGER, K.B. The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. In: *Child Development*, 2011, no.82(1), p.405-432.
8. MOHAN, H., AHMED LONE, Z. Examinations Anxiety on Performance of School Students. In: *International Journal of Academic Research*, 2021, no.8(1(1)), p.135-147.
9. PANTERI, M., CALMAESTRA, J., MARÍN-DÍAZ, V. Roles of the School Psychologist—Current versus Preferred Roles in the Greek Schools: A Case Study from the Island of Crete. In: *Education Sciences*, 2021, no.11, p.439. <https://doi.org/10.3390/educsci11080439>
10. RUSNAC, V., LUNGU, T. Asistența psihologică a copiilor din grupul de risc din instituțiile de învățământ general. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Educația: factor primordial în dezvoltarea societății”*. 09-10 octombrie 2020, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, p.191-197. ISBN 978-9975-48-178-6
11. WATKINS, M.W., CROSBY, E.G., PEARSON, J.L. Role of the School Psychologist: Perceptions of School Staff. In: *School Psychology International*, 2001, no.22(1), p.64-73.

Notă: Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane*, cifrul: 20.80009.1606.10.

Date despre autor:

Angela POTÂNG, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: potangangela04@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9849-8457

Prezentat la 26.10.2022